

Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis

Studia de Securitate 14(2) (2024)

ISSN 2657-8549

DOI 10.24917/26578549.14.2.14

Kinga Rudzka

Akademia WSB w Dąbrowie Górniczej

ORCID 0009-0008-9963-7947

Edukacja w zakresie udzielania pierwszej pomocy jako element edukacji obronnej

First Aid Education as Part of Defence Education

Abstrakt

Udzielanie pierwszej pomocy to nie tylko obowiązek wynikający z przepisów prawa, ale także norm etyczno-moralnych. Jest to umiejętność, którą powinien posiadać każdy człowiek, aby zapewnić bezpieczeństwo zarówno sobie i swoim najbliższym, jak i innym ludziom. Od najmłodszych lat podstawowe zasady dotyczące pierwszej pomocy są nam przekazywane, abyśmy mogli wykorzystać zdobytą wiedzę i umiejętności w momencie wystąpienia sytuacji niebezpiecznej. Edukacja w zakresie udzielania pierwszej pomocy stanowi element szerszego pojęcia, jakim jest edukacja obronna. W artykule omówiono podstawowe regulacje dotyczące pierwszej pomocy oraz różne formy edukacji w tym obszarze, a także podjęto próbę umiejscowienia jej w zakresie udzielania pierwszej pomocy w ramach edukacji obronnej. Podstawowe zagadnienia dotyczące pierwszej pomocy mogą okazać się kluczowe zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Jednak są to umiejętności, które nieustannie należy doskonalić i utrzymywać.

Słowa kluczowe: pierwsza pomoc, kształcenie, formy edukacji, edukacja obronna

Abstract

Administering first aid is not only a legal obligation but also an ethical and moral responsibility. It is a skill that every human should possess in order to ensure the safety of themselves, their loved ones, and other people. From an early age, individuals are taught the basic principles of first aid so that the knowledge and skills acquired can be effectively applied in the event of a hazardous situation. First aid education is an element of the broader concept of defence education. This article discusses the fundamental first aid regulations and various forms of instruction in this area, and examines how first aid education fits within the framework of defence education. Basic

first aid issues are crucial not only in peacetime but also during crises and wartime. However, these are skills that need to be constantly improved and consolidated through various forms of education.

Keywords: first aid, education, forms of education, defence education

Udzielanie pierwszej pomocy to nie tylko obowiązek wynikający z przepisów prawa, ale także norm etyczno-moralnych. Jest to umiejętność, którą powinien posiadać każdy człowiek, aby zapewnić bezpieczeństwo zarówno sobie i swoim najbliższym, jak i innym ludziom. Od najmłodszych lat podstawowe zasady dotyczące pierwszej pomocy są nam przekazywane, abyśmy mogli wykorzystać zdobytą wiedzę i umiejętności w momencie wystąpienia sytuacji niebezpiecznej. Edukacja w zakresie udzielania pierwszej pomocy stanowi element szerszego pojęcia, jakim jest edukacja obronna.

Regulacje prawne dotyczące pierwszej pomocy

Zgłębiając temat edukacji pierwszej pomocy, należy zacząć od przedstawienie definicji tego pojęcia. Podstawowym aktem prawnym w Polsce, który przedstawia omawiane zagadnienie oraz inne pojęcia związane z system ratownictwa, jest Ustawa z dnia 8 września 2006 roku o Państwowym Ratownictwie Medycznym. Zgodnie z przedstawionym dokumentem, za pierwszą pomoc uznaje się „zespół czynności podejmowanych w celu ratowania osoby w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego wykonywanych przez osobę znajdującą się w miejscu zdarzenia, w tym również z wykorzystaniem wyrobów medycznych, wyposażenia wyrobów medycznych, systemów i zestawów zabiegowych, w rozumieniu przepisów rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2017/745 z dnia 5 kwietnia 2017 r. w sprawie wyrobów medycznych, zmiany dyrektywy 2001/83/WE, rozporządzenia (WE) nr 178/2002 i rozporządzenia (WE) nr 1223/2009 oraz uchylenia dyrektyw Rady 90/385/EWG i 93/42/EWG (Dz. Urz. UE L 117 z 05.05.2017, str. 1, z późn. zm.), oraz produktów leczniczych wydawanych bez przepisu lekarza dopuszczonych do obrotu na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”. Ustawa definiuje cały system ratownictwa medycznego w Polsce oraz instytucje i podmioty związane z tym obszarem. Według przytoczonej definicji pierwszej pomocy może udzielić każdy, kto znalazł się na miejscu zdarzenia, nie posiadając jednocześnie specjalnych kwalifikacji. Dlatego istotna jest edukacja w tym zakresie niezależnie od wieku. Jak już wcześniej wspomniano, obowiązek udzielenia pierwszej pomocy uregulowany jest przepisami prawa. Zapis ten umieszczony jest w omawianej ustawie w art. 4 – wskazano tam obligatoryjne powiadomienie odpowiednich służb o nagłym zagrożeniu życia lub zdrowia. Obowiązuje wszystkie osoby, jeśli tylko nie stanowi to narażania własnego bezpieczeństwa. W kolejnym artykule tej ustawy zawarto także ochronę, jaka przysługuje osobie, która zdecydowała się udzielić pierwszej pomocy. Jest to taka sama ochrona prawna, jaką mają funkcjonariusze publiczni, wykonujący swoje czynności służbowe. Jak przedstawiono, ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym stanowi podstawę zagadnień o całym systemie, możliwościach prawnych, a także zawiera kilkanaście definicji podstawowych pojęć z tego zagadnienia. Widnieje w niej również zapis o edukacji w zakresie pierwszej pomocy, który odsyła do Ustawy Prawo oświatowe. Obowiązek

udzielenia pierwszej pomocy i ochrona prawna jest uwzględniona we wspomnianej wcześniej ustawie. Jednak to nie jest jedyny akt obowiązujący w polskim prawie, który zajmuje się tematyką pierwszej pomocy. Jeśli istnieje pojęcie „obowiązku udzielania pierwszej pomocy”, musiały zostać uwzględnione konsekwencje do niezastosowania się do tego „nakazu”. W Kodeksie Karnym występuje pojęcie „nieudzielenia pierwszej pomocy”. Zgodnie z art. 162 odpowiedzialności karnej podlega każda osoba, która nie udzieli pomocy człowiekowi, któremu zagraża niebezpieczeństwo utraty życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Jednak udzielenie tej pomocy nie może kolidować z narażaniem siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo, utratą życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Prawo przewiduje do 3 lat pozbawienia wolności dla osoby, która nie podjęła działań w celu udzielenia pierwszej pomocy¹. Z przepisów wynika, że prawo nie tylko jej nakazuje, ale także zapewnia ochronę osobie, która zdecydowała się podjąć działania w celu ratowania życia i zdrowia drugiego człowieka.

Jak wynika z przytoczonych definicji, pierwszej pomocy jest w stanie udzielić każdy człowiek, czasem może ograniczyć się to tylko do prawidłowego poinformowania odpowiednich służb, jeśli występują przeszkody do bezpiecznego podjęcia działań. Jednak, jeśli nie występuje dodatkowe zagrożenie, ważne będą umiejętności skutecznego udzielenia pierwszej pomocy. Dlatego też edukacja w tym zakresie stała się celem tego artykułu w kontekście szerszego pojęcia, jakim jest edukacja obronna.

Istotę edukacji udzielania pierwszej pomocy zauważyło również Ministerstwo Edukacji Narodowej. Zmiany legislacyjne, jakie wprowadzono od września 2024, dotyczyły również tego zagadnienia. Podstawowe regulacje prawne w tym zakresie zostały zawarte w Rozporządzeniu Ministra Edukacji z 20 maja 2024 roku w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół i Rozporządzenia Ministra Edukacji z dnia 28 czerwca 2024 zmieniające Rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej. Są to ważne elementy w polskim ustawodawstwie, które zwracają uwagę na potrzebę kształcenia uczniów w zakresie pierwszej pomocy².

Definicje edukacji obronnej

Chcąc umiejscowić edukację w zakresie udzielania pierwszej pomocy w szerszym pojęciu, jakim jest edukacja obronna, należy przybliżyć definicję tego zagadnienia. Za edukację obronną przyjmuje się wszystkie działania i aktywności zarówno oświatowe, jak i wychowawcze, które wpływają na świadomość i zasób wiedzy społeczeństwa w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa i obronności. Są one podejmowane nie tylko w ramach edukacji rozumianej jako nauka w szkole, ale także poza szkołą

¹ Ustawa Kodeks karny wykonawczy z dnia 6 czerwca 1997 r., Dz.U. 2024. 706

² Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół, poz. 781.

(w rodzinie, instytucjach, poprzez środki masowego przekazu, grupy społeczne). Przekazywane informacje wpływają na postrzeganie tematyki bezpieczeństwa przez społeczeństwo i generują właściwe zachowania i postawy³.

Jedynie przez podejmowanie wspólnych działań zarówno przed podmioty oświatowe, jak i inne organizacje, grupy czy struktury będzie można osiągnąć zadawalający poziom wyszkolenia w tym zakresie. Aby system edukacji obronnej przynosił oczekiwane rezultaty, konieczna jest współpraca i kompleksowe podejmowanie aktywności. Jedynie takie podejście pozwoli wykazać istotę bezpieczeństwa, a sama edukacja obronna będzie stanowiła istotny element życia społecznego. Działania podejmowane w ramach tej edukacji powinny być jasno określone, aby trafiły do jak najszerszej grupy odbiorców⁴.

Na system nauczania edukacji obronnej wpływ ma wiele czynników, które nie zawsze mają ze sobą wspólne cele, dlatego ważne jest takie skonstruowanie programu, aby był on jak najbardziej uniwersalny. Na kształtowanie edukacji obronnej mają wpływ między innymi historia i tradycje, w których jest ona zakorzeniona. Jednak nie są to jedyne elementy, należy uwzględnić również wpływ polityki, ale także społeczeństwa. Dlatego tak ważne jest integralne podejście do tego zagadnienia i stworzenie kompleksowej edukacji obronnej⁵.

Edukacja obronna w systemie oświaty pojmowana jest jako całość działań i procesów stworzonych do zmian świadomości i zasobu wiedzy w zakresie obronności zarówno dzieci i młodzieży, jak i dorosłych. Ma za zadanie uświadomienie społeczeństwu kluczowych zagadnień w obrębie szeroko rozumianego bezpieczeństwa i obronności. Wpływając na świadomość, przekazuje zasób wiedzy, który można wykorzystać w praktyce⁶.

Za jedno z podstawowych zadań edukacji obronnej uznaje się przygotowanie społeczeństwa do odpowiedniego zachowania się w razie wystąpienia wojny czy konfliktu zbrojnego, ale także umiejętności, które przygotowują na zagrożenia paramilitarne. Ważne jest zdobycie kompetencji, które pomogą ludności w momencie wystąpienia sytuacji kryzysowej lub katastrofy. Do podstawowych celów można zaliczyć: zachowanie ciągłości władzy i niezakłóconego funkcjonowania państwa, wspieranie sił zbrojnych przez ludności cywilną oraz zapobieganie różnego rodzaju sytuacjom niebezpiecznym. W ramach edukacji obronnej należy wymienić także ratownictwo. Stanowi to ważny element na potrzeby tego artykułu⁷. Zagadnienia z nim związane nie bez przyczyny wpisane są w definicję edukacji obronnej, ponieważ jest to istotny aspekt zarówno w momencie zagrożeń militarnych, jak i niemilitarnych. Nieważne, jakie zagrożenie wystąpi, podstawy udzielenia pierwszej pomocy mogą okazać się niezbędne dla życia i zdrowia ludzi.

³ M. Kucharski (2002). *Edukacja obronna*. Warszawa, s. 89.

⁴ J.S. Kardas (1999). *Edukacja obronna w Polsce*. Biblioteka Edukacji Obronnej. Warszawa, s. 7.

⁵ S. Zalewski (2001). *Polityka bezpieczeństwa państwa a edukacja obronna*. Ministerstwo Obrony Narodowej. Warszawa, s. 43.

⁶ J.S. Kardas (1999). *Op. cit.*, s. 7.

⁷ M. Kucharski (2001). *Edukacja obronna*. Fundacja Innowacja. Warszawa, s. 7.

Edukacja obronna w Polsce ewaluowała na przestrzeni lat, na początku była ściśle powiązana z przygotowaniem społeczeństwa na zagrożenia militarne i łączyła się z obronnością i wojskowością. Jednak w czasie głębokich przemian i zmieniającego się charakteru zagrożeń zauważono potrzebę rozszerzenia tego pojęcia o inne elementy. W XXI wieku występuje coraz więcej zagrożeń, które nie są już wyłącznie powiązane z konfliktami zbrojnymi czy wojnami. Występują zagrożenia związane ze zmianami klimatycznymi, klęskami żywiołowymi czy katastrofami. Dlatego też w ramach edukacji obronnej oprócz przekazywania ogólnej wiedzy na temat obronności i bezpieczeństwa, rozpoczęto omawianie zagadnień związanych z edukacją prozdrowotną, a co za tym idzie – z nauką pierwszej pomocy przedmedycznej oraz całym systemem ratownictwa. Zwrócono uwagę również na profilaktykę przeciwpożarową oraz zagrożenia związane z przestępczością. Ważnymi elementami, które przeorganizowały system edukacji obronnej, było zwrócenie uwagi na ekologię i prawo humanitarne, ale także ochronę dóbr kultury i dziedzictwa narodowego⁸.

Definiowanie pojęcia pierwszej pomocy

Definicję pierwszej pomocy zgodnie z Ustawą o Państwowym Ratownictwie Medycznym przedstawiono na początku tego artykułu. Jednak celem uzupełnienia tej definicji należy dodać kilka uwag. Najważniejszym elementem pierwszej pomocy jest już samo zauważenie, że dana osoba potrzebuje pomocy i próba podjęcia działania. Obecnie społeczeństwo prowadzi bardzo dynamiczny tryb życia i panuje pewnego rodzaju „znieczulica”. A podstawą pierwszej pomocy jest zachowanie, które pomoże osobie poszkodowanej. W zależności od panujących warunków może być to powiadomienie służb ratunkowych, ale także utrzymanie podstawowych czynności życiowych. Ważnym aspektem jest również wsparcie psychiczne poszkodowanego i zapewnienie mu spokoju i, w miarę możliwości, komfortu aż do przyjazdu wykwalifikowanych służb ratunkowych. Każdy z nas posiada podstawową wiedzę na temat udzielenia pierwszej pomocy, ważna jest próba podjęcia działania, ponieważ każda minuta i każde działanie ratunkowe może decydować o życiu i zdrowiu poszkodowanego⁹.

Każdy kto udziela pierwszej pomocy, powinien posiadać odpowiedni zasób wiedzy i umiejętności w celu właściwego postępowania. Jednak należy pamiętać, że każdy człowiek ma obowiązek udzielenia pierwszej pomocy w momencie zauważenia niebezpiecznej sytuacji. Należy podjąć próbę w miarę swoich możliwości i kompetencji, ale także dostosować pomoc do panującej sytuacji. Każde działanie może okazać się kluczowe dla poszkodowanego. Za podstawę pierwszej pomocy uznaje się ocenę, zachowanie lub przywrócenie podstawowych czynności życiowych. Dodatkowo zmniejszając w miarę możliwości dolegliwości bólowe i zapewniając komfort psychiczny u osoby, wobec której stosowana jest pierwsza pomoc. Właściwe poinformowanie

⁸ A. Pieczywok (2012). *Edukacja i bezpieczeństwo wobec zagrożeń społecznych i cywilizacyjnych*. „Studia Bezpieczeństwa Narodowego”, nr 3, s. 171.

⁹ J. Węgielnik, A. Basińska (2008). *Resuscytacja krążeniowo-oddechowa u dorosłych postępowanie w zadławieniu*. „Forum Medycyny Rodzinnej”, nr 2(3), s. 188.

odpowiednich służby ratunkowych, wstępna pomoc i opieka nad osobą poszkodowaną stanowi podstawę pierwszej pomocy. Osoba, która podjęła się takich działań, powinna zdawać sobie sprawę z zasobu swojej wiedzy i wykonywać tylko te czynności, które są niezbędne i będą wykonane w sposób poprawny¹⁰.

Formy edukacji w zakresie udzielania pierwszej pomocy

Edukacja w zakresie udzielania pierwszej pomocy nie wiąże się tylko z nauką dzieci i młodzieży podczas zajęć w szkole. Podstawowe zasady i umiejętności powinny być doskonalone i ćwiczone na każdym etapie życia. Podmioty oświatowe stanowią podstawę nauczania i to głównie one wprowadzają pierwsze elementy związane z omawianym zagadnieniem. Jednak na tym etapie ta nauka nie powinna się kończyć.

Oprócz edukacji formalnej istnieje także nieformalna, która towarzyszy każdemu człowiekowi niezależnie od miejsca i czasu. Również edukacja w zakresie udzielania pierwszej pomocy powinna przyjmować nieformalne struktury takie jak: nauka w rodzinie, innych instytucjach i organizacjach czy poprzez formy samodoskonalenia (kursy, szkolenia, warsztaty)¹¹. Umiejętności udzielania pierwszej pomocy są tak istotne, że nie powinno się ograniczać ich nauki tylko do zajęć dydaktycznych w szkołach. Dzieci i młodzież łatwo przyswajają nową wiedzę i mają okazję częściej ćwiczyć umiejętności praktyczne. Natomiast dorośli nie mają tak wielu okazji do odświeżania wiedzy z zakresu omawianej tematyki. Dlatego też kluczowym dla ich rozwoju, zdobywania wiedzy i umiejętności praktycznych jest edukacja nieformalna – poprzez samodoskonalenie.

Podstawową formą edukacji rozumianej w znaczeniu ogólnym, jak i w zakresie udzielania pierwszej pomocy, są placówki oświatowe. Potrzebę kształcenia podstawowych umiejętności udzielenia pierwszej pomocy od najmłodszych lat zauważyło również Ministerstwo Edukacji Narodowej, wprowadzając zmiany legislacyjne w ramach planach nauczania od września 2024 roku. W podstawie programowej na każdym etapie kształcenia, oprócz poruszania problemów społecznych, finansowych czy związanych ze zmianami klimatycznymi, jest uwzględniona nauka pierwszej pomocy¹².

Szczegóły dotyczące uwzględnienia nauki pierwszej pomocy w ramach planach nauczania zostały szczegółowo omówione w Odpowiedzi na interpelację nr 3698 w sprawie nauki pierwszej pomocy na wszystkich etapach edukacji w szkołach. Zgodnie z nią zajęcia w tym obszarze na etapie edukacji wczesnoszkolnej (w klasach I-III szkoły podstawowej) będą prowadzone w ramach zajęć z wychowawcą, podczas edukacji przyrodniczej. Umiejętność udzielania pierwszej pomocy została wpisana do obowiązku wymagań „Osiągnięcia w zakresie funkcji życiowych człowieka, ochrony zdrowia, bezpieczeństwa i odpoczynku”. Natomiast na dalszym etapie kształcenia zagadnienia z tego obszaru będą omawiane podczas zajęć z wychowawcą. Z wyłączeniem klas VIII szkoły

¹⁰ A.D. Zideman i in (2016). *Pierwsza pomoc*. W: J. Andres. *Wytyczne 2015*. Polska Rada Resuscytacji. Kraków, s. 352–363.

¹¹ E. Trempała (2011). *Edukacja formalna (szkolna) i edukacja nieformalna (równoległa, nie szkolna i pozaszkolna)*. „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1, s. 96.

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji z dn. 20 maja 2024 r. w sprawie ramowych planów nauczania dla szkół publicznych poz. 781, paragraf 2.

podstawowej i I szkoły ponadpodstawowej, w których to uczniowie zdobywają wiedzę z zakresu pierwszej pomocy podczas zajęć z edukacji dla bezpieczeństwa. Dodatkowo prawo oświatowe nie określa sposobu prowadzenia wyżej wymienionych zajęć i nie określa liczby godzin, które należy przeznaczyć na omówienie tego zagadnienia. Nie została również wskazana żadna organizacja czy instytucja, która miałaby przeprowadzać zajęcia z tej tematyki. Jednak tak samo jak w przypadku innych zajęć, szkoły mogą zapraszać do poprowadzenia określonych zajęć podmioty zewnętrzne. Ministerstwo zauważa, że obecnie występuje coraz więcej zagrożeń dla bezpieczeństwa związanych między innymi ze zmianami geopolitycznymi. Dlatego też uwzględnia naukę udzielania pierwszej pomocy jako ważny element dydaktyczny w całym procesie kształcenia¹³.

Ministerstwo nie określa podmiotów zewnętrznych, instytucji czy organizacji, które mają prowadzić zajęcia w omawianym obszarze. Jednak nie wyklucza zaproszenia takich podmiotów przez dyrektorów placówek oświatowych. Zajęcia w ramach pierwszej pomocy mogą prowadzone być np. przez funkcjonariuszy odpowiedzialnych za bezpieczeństwo (strażaków, policjantów, wojskowych). Jednym z takich organów, który może wspierać edukację pierwszej pomocy, jest Fundacja Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, która to prowadzi zarówno zajęcia dla dzieci, jak i szkolenia dla nauczycieli oraz udostępnia darmowe materiały szkoleniowe. Od 2006 roku prowadzi skierowany do klas I-III szkoły podstawowej program edukacyjny „Ratujemy i Uczymy Ratować”. Głównym celem tego przedsięwzięcia jest pokazanie dzieciom, jak prawidłowo udzielić pierwszej pomocy, ale także ogólne zapoznanie i oswojenie z tą tematyką. Jest to bardzo ważne, gdyż w momencie podejmowania działań ratunkowych mogą towarzyszyć obawy o ich skuteczność, a jednak kluczowe jest samo podjęcia działania. Dzieci od najmłodszych lat oswiają się z tą tematyką i wyrabiają właściwe nawyki, a sama pierwsza pomoc staje się dla nich czymś naturalnym. W ramach tego programu WOŚP przekazuje darmowe materiały dydaktyczne, w tym podręczniki dla nauczycieli i pomoce naukowe potrzebne do ćwiczenia umiejętności praktycznych (fantomy do nauki resuscytacji). Do tej pory w programie „Ratujemy i Uczymy Ratować” zostało przeszkolonych 30 945 nauczycieli z 12 602 szkół, co stanowi 90% wszystkich szkół ponadpodstawowych w Polsce, a blisko 3 miliony dzieci mogło nauczyć się podstaw udzielania pierwszej pomocy¹⁴.

Jednak nie tylko na etapie szkoły podstawowej i ponadpodstawowej są prowadzone zajęcia w tym obszarze. Już na etapie przedszkolnym dzieci zapoznają się z podstawowymi zasadami bezpieczeństwa i udzielania pierwszej pomocy. Tematyka ta poruszana jest najczęściej w formie zabawy, a najmłodszy łatwo przyswajają najważniejsze pojęcia. Często pierwsza pomoc właśnie w przedszkolach przekazywana jest przez funkcjonariuszy Państwowej Straży Pożarnej czy Policji. Mundurowi przedstawiając swój zawód, uczą również bezpiecznego zachowania w momencie wystąpienia zagrożenia i prawidłowego postępowania, gdy ktoś będzie potrzebował pomocy. Przedszkolaki

¹³ Odpowiedź na interpelację nr 3698 w sprawie nauki pierwszej pomocy na wszystkich etapach edukacji w szkołach. <https://sejm.gov.pl/sejm10.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=D7EHGM> [dostęp 03.11.2024 r.].

¹⁴ *Blisko 3 miliony przeszkolonych dzieci.* <https://www.wosp.org.pl/uczmy-ratowac> [dostęp 03.11.2024 r.].

zapoznają się z podstawowymi funkcjami życiowymi człowieka i uczą się prawidłowego informowania służb ratunkowych o zagrożeniu. Na tego typu zajęciach przedstawiane są podstawy udzielenia pierwszej pomocy, zwraca się uwagę najmłodszych na możliwe zagrożenia i uczy podstawowych numerów alarmowych.

Uwzględnienie pierwszej pomocy w podstawie programowej zdecydowanie podkreśla wagę tego zagadnienia. Nabyte umiejętności mogą wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa, ponieważ coraz więcej osób będzie potrafiło udzielić pomocy osobie w stanie nagłego zagrożenia życia lub zdrowia. W ramach zajęć wykształci się w młodych ludziach życzliwość w spojrzeniu na problemy drugiego człowieka i będą generowane właściwe postawy społeczne. Zwrócenie uwagi na pojawiające się problemy i zagrożenia jest istotne w obecnym świecie, tak jak i chęć podjęcia działania i pomocy osobie, która jest w sytuacji zagrożenia życia. Ponadto systemowe podejście do zagadnienia i wpisanie zajęć z pierwszej pomocy w programy nauczania pozwoli na systematyczne poszerzanie wiedzy i doskonalenie zdobytych wcześniej umiejętności. Umiejętność udzielenia pierwszej pomocy powinna być doskonalona przede wszystkim poprzez ćwiczenia praktyczne, na podstawie zdobytej wiedzy teoretycznej uczniowie mogą doskonalić swoje umiejętności, wykorzystując różnego rodzaju interaktywne urządzenia czy fantomy. Jest to kompleksowe podejście do całości zagadnienia.

Niewątpliwie wprowadzenie edukacji w zakresie udzielania pierwszej pomocy stanowi ważny element dla bezpieczeństwa obywateli. Jednak wiąże się to również z wyzwaniami, chociażby z odpowiednim wyszkoleniem nauczycieli oraz dostępem do materiałów dydaktycznych i szkoleniowych. Jednak w tym zakresie szkoły będą wspierane przez inne podmioty, które będą oferowały kursy dla nauczycieli i najnowszy asortyment, który będzie urozmaicał zajęcia i wspierał umiejętności praktyczne dzieci i młodzieży¹⁵.

Jednak nauka w szkole to nie jedyna forma edukacji, w jakich uczestniczą dzieci i młodzieży. Obecnie występuje szeroki zakres zajęć dodatkowych i pozaszkolnych, które pośrednio i bezpośrednio podejmują kształcenie w ramach edukacji obronnej, w tym także udzielania pierwszej pomocy. Uczestnicząc nich, dzieci i młodzieży rozwijają np. swoją sprawność fizyczną i – w formie zabawy – przyswajają wiedzę, która może zagwarantować bezpieczeństwo. Taka wiedza jest przekazywana przez podmioty pozaszkolne zarówno w ramach cyklicznych zajęć, jak również podczas obozów i kolonii. Stowarzyszenia, które specjalizują się w tego typu aktywnościach, zachęcają do uczestnictwa w różnego rodzaju zajęciach pozaszkolnych, promując postawy prospołeczne i rozwijając specjalistyczne umiejętności w danym zakresie tematycznym. W Polsce do takich stowarzyszeń zaliczyć można między innymi: Związek Ochotniczych Straży Pożarnych, Wodne i Górskie Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Polski Czerwony Krzyż, Aeroklub Polski czy Polski Związek Żeglarski. Są to podmioty, które zachęcają dzieci i młodzież do podejmowania dodatkowych aktywności pozaszkolnych i kształtują

¹⁵ *Pierwsza pomoc w podstawie programowej szkół od września 2024*. <https://www.centrumratownictwa.com/blog/pierwsza-pomoc-podstawa-programowa-szkoly-2024> [dostęp 03.11.2024 r.].

właściwe postawy społeczne. Nauczają dodatkowych umiejętności, które wpływają na bezpieczeństwo i kształtują osobowość młodego człowieka¹⁶.

Związek Ochotniczych Straży Pożarnych bierze również udział we współtworzeniu różnego rodzaju wydarzeń i programów promujących zarówno ogólne bezpieczeństwo przeciwpożarowe, jak i umiejętności udzielania pierwszej pomocy. Jednym z takich programów był: Rządowy Program Wsparcia Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych „Bezpieczeństwo mojej gminy – historia, teraźniejszość przyszłość”. Stanowiło to wsparcie dla rozwoju dzieci i młodzieży, które czynnie uczestniczą w życiu jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych i pozwoliło uatrakcyjnić zajęcia prowadzone przez strażaków. Do głównych celów programu zaliczyć można między innymi: zachęcenie dzieci i młodzieży do dbania o swoje bezpieczeństwo i swoich najbliższych i zwrócenie uwagi na występujące zagrożenia. Dodatkowo program ten obejmował ogólne funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej i wzmacniał poczucie przynależność do swojej okolicy, a także kształtował empatię i tolerancję u młodego człowieka. Dofinansowanie z tego programu pozwalało na prowadzenie zajęć i wyjazdy szkoleniowe, podczas których przekazywano wiedzę nie tylko z zakresu ochrony przeciwpożarowej, ale także zasad udzielania pierwszej pomocy. Dodatkowo forma zajęć miała charakter praktyczny, a nie tylko teoretyczny¹⁷.

Jak przedstawiono powyżej, dzieci i młodzieży zdecydowanie łatwiej przyswajają wiedzę z zakresu udzielania pierwszej pomocy i mają więcej okazji do ćwiczenia swoich umiejętności praktycznych w tym zakresie. Ta tematyka poruszana jest nie tylko podczas zajęć szkolnych, ale także w momencie podejmowania wielu aktywności w życiu prywatnym. Nieustanne doskonalenie jest istotne dla skutecznego podejmowania działań ratunkowych.

Jednak dorośli nie powinni zapominać o tym, jak ważne jest doskonalenie zdobytych wcześniej umiejętności z zakresu udzielania pierwszej pomocy. Choć mogłoby się wydawać, że każdy dorosły człowiek potrafić udzielić tej pomocy, może okazać się, że pewne szczegóły zostają z czasem zapomniane. Wraz z brakiem ćwiczenia podstawowych umiejętności może także zmniejszać się pewność działania w razie konieczności pomocy. Dlatego tak ważne staje się u dorosłych samodoskonalenie i chęć podejmowania dodatkowych aktywności. Obecnie na rynku istnieje wiele prywatnych firm czy organizacji, które oferują szkolenia z zakresu pierwszej pomocy nie tylko dla dzieci, ale również dorosłych. Udział w takich kursach pozwala zapewnić bezpieczeństwo sobie i swoim najbliższym, ale także innym ludziom. Do jednych z najpopularniejszych obecnie szkoleń zaliczyć można Kurs Kwalifikowanej Pierwszej Pomocy. Jest to kurs, w którym biorą udział zarówno strażacy, jak i inne osoby, które chcą zdobyć wiedzę teoretyczną i umiejętności z zakresu udzielania pierwszej pomocy. Ukończenie takiego kursu kończy się egzaminem państwowym, a osoby, które go zdały z wynikiem pozytywnym, uzyskują tytuł ratownika. Posiadanie go może być brane pod uwagę

¹⁶ J.S. Kardas (1999). *Op. cit.*, s. 16.

¹⁷ Rządowy Program Wsparcia Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych. <https://zosprp.pl/2022/03/24/rzadowy-program-wsparcia-mlodziezowych-druzyn-pozarniczych/> [dostęp 03.11.2024 r.].

przy rekrutacji do niektórych firm czy służby mundurowych. W ramach takiego kursu wiedza zdobyta na etapie edukacji szkolnej jest poszerzana o wiele elementów, które mogłyby być zbyt trudne dla dzieci i młodzieży¹⁸. Jednak nie jest to jedyny obecnie na rynku kurs związany z edukacją pierwszej pomocy. Szkolenia z tego zakresu mogą przyjmować różne formy: stacjonarne lub online. Można znaleźć również kursy, które specjalizują się w określonych programach i są skierowane do określonych grup odbiorców. Do takich kursów zaliczyć można między innymi: kurs pierwszej pomocy dzieciom, pierwsza pomoc w stanach zagrożenia życia¹⁹.

Dorośli mogą również doskonalić swoje umiejętności udzielania pierwszej pomocy, biorąc czynny udział w różnego rodzaju wydarzeniach i piknikach o charakterze popularnonaukowym. Stanowiska przygotowane przez ratowników medycznych czy strażaków często towarzyszą wielu imprezom plenerowym. Takie wydarzenia to doskonała okazja, by dorośli wspólnie z dziećmi mogli skorzystać z najnowocześniejszego sprzętu i technologii, które tworzą symulacje niebezpiecznej sytuacji. Osoby, które przygotowują takie stanowiska, chętnie dzielą się swoją wiedzą i doświadczeniem zawodowym, przypominając jednocześnie podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy i koordynują poprawność podejmowanych działań ratowniczych. Dodatkowo w obecnym świecie mediów społecznościowych i środków masowego przekazu można zauważyć, jak wiele jest różnego rodzaju inicjatyw, kampanii społecznych promujących naukę pierwszej pomocy. Z okazji Światowego Dnia Udzielania Pierwszej Pomocy, który przypada 14 września, na ulicach wielu polskich miast można było spotkać wielu wolontariuszy, którzy przypominali lub uczyli od początku podstawowych zasad ratowania ludzkiego życia²⁰. Obecnie zaangażowanie i zwrócenie uwagi przez media społecznościowe na tę tematykę stanowi bardzo ważny element wpływania na postawę ludzi. Jest to taki środek przekazu, na który zwracają uwagę nie tylko dzieci i młodzież, ale również dorośli. W mediach również bardzo często pokazywane są sylwetki dzieci, które znając podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy, uratowały życie i zdrowie swoim najbliższym. Jest to, na przykład, właściwe poinformowanie odpowiednich służb, opisanie zaistniałej sytuacji i podanie adresu zamieszkania. Często temu wydarzeniu towarzyszy spotkanie z funkcjonariuszem czy to Straży Pożarnej, czy Policji, który nagradza dziecko za prawidłową postawę. Jest to także dobra forma nauki dla innych dzieci, że warto znać te podstawowe zasady.

Podsumowanie

Edukacja w zakresie udzielania pierwszej pomocy wpisuje się w ramy edukacji obronnej. Obecnie to zagadnienie nie jest związane tylko i wyłącznie z obronnością i zagrożeniami militarnymi. Jest to szerokie pojęcie, które obejmuje między innymi wychowanie

¹⁸ *Kwalifikowana Pierwsza Pomoc*. <https://www.centrumratownictwa.com/kurs-kwalifikowanej-pierwszej-pomocy-kpp> [dostęp 03.11.2024 r.].

¹⁹ *Kursy pierwszej pomocy dla osób dorosłych*. <https://www.centrumratownictwa.com/kursy-pierwszej-pomocy> [dostęp 03.11.2024 r.].

²⁰ *Dzieci uczą dorosłych*. <https://www.wosp.org.pl/uczmy-ratowac/cala-polska-uczmy-ratowac/swiatowy-dzien-pierwszej-pomocy> [dostęp 03.11.2024 r.].

patriotyczne, ukształtowanie postaw prospołecznych czy zwrócenie uwagi na szereg zagrożeń dla bezpieczeństwa. Może ona przybierać różne formy, zarówno podczas zajęć dydaktycznych w szkole, jak również poprzez inne aktywności. Obecnie występuje wiele zagrożeń, które mają charakter paramilitarny, a zdobyta wiedza teoretyczna i umiejętności praktyczne mogą zapewnić bezpieczeństwo każdemu z nas. W ramach edukacji obronnej wprowadzane są również elementy pierwszej pomocy. Jest to wiedza, którą powinien posiadać każdy człowiek, ponieważ może być niezbędna zarówno w czasie kryzysu, pokoju, a nawet wojny. Podstawowe zasady pierwszej pomocy są przekazywane od najmłodszych lat, choć nie można zapominać o nieustannym samodoskonaleniu w dorosłym życiu. Jedynie przez praktyczne podejście do zagadnienia będzie można zdobywać pewność w ratowaniu życia i zdrowia ludzkiego.

Bibliografia

- Blisko 3 miliony przeszkolonych dzieci.* <https://www.wosp.org.pl/uczmy-ratowac> [dostęp: 03.11.2024 r].
- Dzieci uczą dorosłych.* <https://www.wosp.org.pl/uczmy-ratowac/cala-polska-uczy-ratowac/swiatowy-dzien-pierwszej-pomocy> [dostęp: 03.11.2024 r].
- Kardas J.S. (1999). *Edukacja obronna w Polsce*. Biblioteka Edukacji Obronnej. Warszawa.
- Kucharski M. (2001). *Edukacja obronna*. Fundacja Innowacja. Warszawa.
- Kucharski M. (2002). *Edukacja obronna*. Warszawa.
- Kursy pierwszej pomocy dla osób dorosłych.* <https://www.centrumratownictwa.com/kursy-pierwszej-pomocy> [dostęp: 03.11.2024 r].
- Kwalifikowana Pierwsza Pomoc.* <https://www.centrumratownictwa.com/kurs-kwalifikowanej-pierwszej-pomocy-kpp> [dostęp: 03.11.2024 r].
- Odpowiedź na interpelację nr 3698 w sprawie nauki pierwszej pomocy na wszystkich etapach edukacji w szkołach. <https://sejm.gov.pl/sejm10.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=D7EHGM> [dostęp: 03.11.2024 r].
- Pieczyszek A. (2012). *Edukacja i bezpieczeństwo wobec zagrożeń społecznych i cywilizacyjnych*. „Studia Bezpieczeństwa Narodowego”, nr 3.
- Pierwsza pomoc w podstawie programowej szkół od września 2024.* <https://www.centrumratownictwa.com/blog/pierwsza-pomoc-podstawa-programowa-szkoly-2024> [dostęp: 03.11.2024 r].
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dn. 20 maja 2024 r, w sprawie ramowych planów nauczania dla szkół publicznych poz. 781.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 20 maja 2024 w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół.
- Rządowy Program Wsparcia Młodzieżowych Drużyn Pożarniczych.* <https://zosprp.pl/2022/03/24/rzadowy-program-wsparcia-mlodziezowych-druzyn-pozarniczych/> [dostęp: 03.11.2024 r].
- Trempała E. (2011). *Edukacja formalna (szkolna) i edukacja nieformalna (równoległa, nie szkolna i pozaszkolna)*. „Przegląd Pedagogiczny”, nr 1.
- Ustawa Kodeks karny wykonawczy z dnia 6 czerwca 1997 r., Dz.U. 2024. 706.
- Ustawa o Państwowym Ratownictwie Medycznym z dn. 08 września 2006 r., Dz.U. z 2024 r. poz. 652, 1222.

- Węgielnik J., Basińska A. (2008). *Resuscytacja krążeniowo-oddechowa u dorosłych postępowanie w zadławieniu*. „Forum Medycyny Rodzinnej”, nr 2(3).
- Zalewski S. (2001). *Polityka bezpieczeństwa państwa a edukacja obronna*. Ministerstwo Obrony Narodowej. Warszawa.
- Zideman A.D. i in. (2016). *Pierwsza pomoc*. W: J. Andres. *Wytyczne 2015*. Polska Rada Resuscytacji. Kraków.